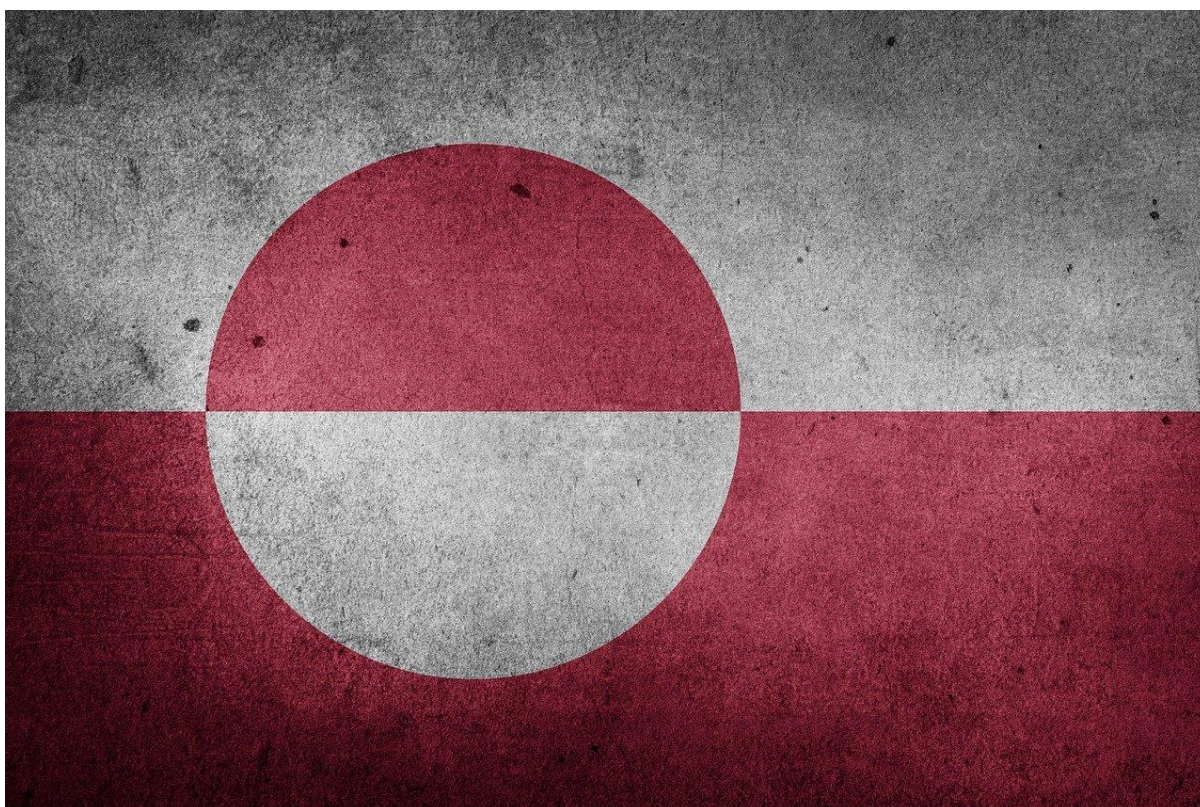

Grenlandia - najbardziej pożądana wyspa świata?

Emil Plewa

11.01.2020

Artykuł w skrócie:

- Grenlandia to największa wyspa świata o strategicznym położeniu geopolitycznym. Wyspa obfituje w ogromne zasoby surowców naturalnych i stanowi bramę do wpływów w reszcie Arktyki.
- Grenlandia jest uzależniona finansowo od Danii, której subwencja wynosi od 50% do 80% rocznego budżetu Grenlandii, a która to dotacja pozwala Grenlandczykom na rozszerzenie świadczeń socjalnych i życie na „zachodnim poziomie” pomimo zacofanej i nieefektywnej gospodarki.
- W 2019 roku świat obiegła informacja, że prezydent USA Donald Trump chce odkupić Grenlandię od Danii. Propozycja spotkała się z ostrą reakcją Danii i Grenlandii, jak również i innych państw.

Wstęp

Grenlandia to największa wyspa świata, położona w Arktyce w większości za kołem podbiegunowym. Kontynentalnie przynależy do Ameryki Północnej, jednakże historycznie i politycznie zawsze była związana z Europą. Na ponad 2 166 086 km², w 80% pokrytych grubą warstwą lodu, żyje niespełna 56 tys. ludzi. Grenlandczycy to w 89% Inuici, czyli plemię wywodzące się z ludów pochodzenia azjatyckiego, które przekroczyły Cieśninę Beringa (ok. 11-15 tys. lat temu) i zaczęły zasiedlać obydwie Ameryki w czasie ekspansji człowieka w prehistorii¹. Pozostałe 11% mieszkańców wyspy to głównie Duńczycy.

PKB Grenlandii według danych Banku Światowego za rok 2018 to 3,052 mld USD, co w przeliczeniu na głowę mieszkańca daje ponad 54 tys. USD (dla porównania w Polsce PKB *per capita* wynosi 15,42 tys. USD)². **Status międzynarodowy wyspy to autonomiczne terytorium zależne Danii, która od ok. 1380 r. zasadniczo włada tym obszarem.** Sama nazwa w językach staroskandynawskich znaczy „zielona ziemia” i miała zachęcać do osadzenia się na jej obszarze, w odróżnieniu od Islandii, czyli „lodowej ziemi”. Językiem urzędowym jest język grenlandzki, jednakże powszechna jest znajomość języka duńskiego. Środkiem płatniczym jest korona duńska.

¹ <https://books.google.be/books?id=n0glBgAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>

² <https://data.worldbank.org/country/greenland?view=chart>

Rys historyczny po II wojnie światowej

W czasie II wojny światowej nazistowskie Niemcy podjęły się próby budowy stacji meteorologicznych na Grenlandii. Zgodnie z doktryną Monroe Stany Zjednoczone podjęły wówczas interwencję militarną, udaremniając te plany. W 1941 roku rząd USA zawarł porozumienie z Danią, na mocy którego Stany Zjednoczone miały zapewnić bezpieczeństwo militarne wyspie w zamian za prawo do budowy niezbędnych ku temu obiektów. **Po II wojnie światowej Dania intensywnie naciskała na rząd USA, aby ten wycofał swoje siły z Grenlandii, jednakże Amerykanie pozostają tam do dziś.** Sprawę uregulowano porozumieniem z 1951 roku, gdy to Grenlandia — ze względu na jej położenie geograficzne — została oficjalnie uznana za ważny punkt strategiczny dla NATO. **W czasach zimnowojennych wyspa miała strategiczne znaczenie dla obronności nuklearnej.**

W 1973 roku Dania wraz z Grenlandią wstąpiła w struktury Wspólnoty Europejskiej, **jednakże mieszkańcy Grenlandii od początku sprzeciwiali się akcesji.** Wyspy Owcze, czyli inne terytorium zależne od Danii, w związku ze swoim sprzeciwem nie weszły w struktury Wspólnoty. W 1979 roku 63% mieszkańców Grenlandii opowiedziało się za utworzeniem szerokiej autonomii na wyspie³. W przeprowadzonym w 1982 roku referendum 53% Grenlandczyków opowiedziało się za opuszczeniem przez wyspę Wspólnoty Europejskiej⁴, przez co Grenlandia straciła ogromne fundusze. Oficjalnie decydujące w tej kwestii były niekorzystne warunki rybołówstwa oraz zakaz eksportu skór foczych. Nieoficjalnie jednak wskazywano na kwestie narodowościowe, tożsamościowe i wolnościowe oraz niezrozumienie grenlandzkiej specyfiki przez Europę. **W 1985 roku Grenlandia opuściła Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG) i uzyskała statut europejskiego terytorium zamorskiego formalnie pozostającego poza Wspólnotą, pozostającego jednak w stowarzyszeniu z EWG poprzez fakt bycia terytorium zależnym Królestwa Danii.** Grenlandia straciła w ten sposób szansę na rozwój zacofanej gospodarki, która mogła zostać pobudzona dzięki dotacjom EWG.

Kolejne referendum odbyło się w 2008 roku. Przy frekwencji 71,96%, ponad 75,54% mieszkańców wyspy opowiedziało się za poszerzeniem autonomii⁵. **Od 21 czerwca 2009 roku język grenlandzki jest na wyspie językiem urzędowym, a kompetencje rządu**

³ <https://naalakkersuisut.gl/en/About-government-of-greenland/About-Greenland/Politics-in-Greenland>

⁴ <https://www.rp.pl/Unia-Europejska/200139836-Brexit-Grenlandia-byla-pierwsza.html>

⁵ <http://web.archive.org/web/20160812104540/http://www.rp.pl/arttykul/224561-Grenlandczycy-proszli-do-urn.html>

w Nuuk poszerzono m.in. o politykę morską, kwestię zasobów naturalnych, a także sądownictwo i sprawy policyjne.

Polityka wewnętrzna

Grenlandia od 1979 roku posiada szeroką autonomię od Królestwa Danii, niemniej jednak wciąż pozostaje jego integralną częścią. W kwestiach grenlandzkiej polityki zagranicznej, obronnej oraz walutowej władze Danii posiadają wyłączne kompetencje, jednakże współpracują w tym zakresie z lokalnym grenlandzkim ciałem ustawodawczym (31-osobowy Landstinget, zbierający się 2-3 razy do roku). Pozostałe sfery działalności publicznej są zadaniami własnymi Grenlandii. Aktualnie urząd królewskiego przedstawiciela – wysokiego komisarza Grenlandii — piastuje Mikaela Engell. Grenlandia ma zapewnione dwa mandaty w duńskim parlamencie (Folketingecie).

Na scenie politycznej o władzę na wyspie rywalizują: socjaldemokratyczna partia *Siumut* („Naprzód”) opowiadająca się za jak najszerszą autonomią w ramach Królestwa Danii, konserwatywno-liberalna *Atassut* („Poczucie Wspólnoty”) postulująca jak najbliższą współpracę z Danią, niepodległościowa i separatystyczna partia *Inuit Ataqatigiit* („Wspólnota Ludzka”) opowiadająca się za pełną niepodległością, a ponadto Demokraci, *Naleraq*, Partia Współpracy i *Nunatta Qitornai*. Aktualnie parlament jest zdominowany przez ugrupowania lewicowo-niepodległościowe. Premierem Grenlandii wybranym z parlamentarnej większości jest wywodzący się z Siumutu Kim Kielsen.

Grenlandia na sprzedaż?

Pomimo końca zimnowojennej rywalizacji mocarstw Grenlandia nie przestała być obiektem zainteresowań na arenie międzynarodowej. **W 2019 roku Donald Trump ogłosił, że rozważa możliwość zakupu Grenlandii od duńskiego rządu. Propozycja spotkała się z ostrą reakcją zarówno ze strony duńskich, jak i grenlandzkich polityków, którzy jednogłośnie nazwali pomysł niedorzecznym.** W wywiadzie dla Reutersa Ane Lone Bagger szefowa grenlandzkiego MSZ powiedziała: „Jesteśmy otwarci na rozmowę o interesach, ale nie jesteśmy na sprzedaż”⁶. Były duński premier Lars Løkke Rasmussen określił pomysł „primaaprilisowym żartem”⁷, z kolei Søren Espersen, czyli szef parlamentarnego zespołu ds. polityki zagranicznej Danii, uznał słowa Donalda Trumpa, za „ostateczny dowód, że [Trump]

⁶ <https://www.rp.pl/Prezydent--USA/190819600-Grenlandia-do-Trump-a-Nie-jestesmy-na-sprzedaz.html>

⁷ <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/trump-chce-kupic-grenlandie-dania-mowienie/>

oszałał”⁸. Premier Danii Mette Frederiksen powiedziała, że „Grenlandia nie jest na sprzedaż” i że „Grenlandia nie jest duńska, lecz należy do jej mieszkańców”⁹. **W odwecie Trump odwołał swoją wizytę w Danii, co zostało odebrane bardzo negatywnie.**

Dla podkreślenia międzynarodowego charakteru Arktyki oraz przeciwko próbom jej zawłaszczania przez jakiekolwiek państwo Francja wysłała okręt wojenny w trasę od Norwegii do Cieśniny Beringa. **Chiny, w odpowiedzi na propozycję Trumpa względem Danii na zakup wyspy, określiły się jako *near-Arctic state* tj. państwem bliskim Arktyce**¹⁰.

Pomysł poszerzenia Stanów Zjednoczonych o największą wyspę świata nie jest nowy. Możliwość zakupu Grenlandii rozważano już za prezydentury Abrahama Lincolna (1861-1865). William H. Seward (ten sam, który negocjował zakup Alaski od Rosji w 1867 roku), uznawał ten pomysł za „godny rozważenia”¹¹. Wówczas, ze względu na ostrą krytykę, pomysł nie został zrealizowany. Zakup kolejnego zimnego, pokrytego lodem i — wedle ówczesnej wiedzy — pozbawionego złóż naturalnych terytorium uchodził za bezcelowy. Już przy transakcji z Alaską ukuło się powiedzenie „szaleństwo Sewarda”. Historia pokazała jednak, że zarówno zakup Alaski, jak i intuicja Sewarda co do Grenlandii okazały się słuszne. Oprócz zakupu Grenlandii rozważano, niejako w pakiecie, zakupić od Danii Islandię¹². Dopiero po II wojnie światowej, w 1946 roku USA złożyły Danii ofertę kupna wyspy za 100 mln USD. Do transakcji nie doszło, **ale rząd Królestwa udostępnił Amerykanom tereny pod kolejne bazy wojskowe. Niezmiennie od 1941 roku Stany Zjednoczone posiadają na terenie Grenlandii bazę sił powietrznych Thule, gdzie zamontowano system wczesnego ostrzegania przed pociskami balistycznym, chroniący terytorium USA przed atakami ze strony półkuli wschodniej.** Jak na razie jedyną terytorialną transakcją amerykańsko-duńską pozostaje zakup przez USA Duńskich Indii Zachodnich, będących dziś amerykańskim terytorium zależnym o nazwie Wyspy Dziewicze.

⁸ <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/trump-chce-kupic-grenlandie-dania-mowienie/>

⁹ <https://www.rp.pl/Prezydent--USA/190829874-Trump-odwoluje-wizyte-bo-Dania-nie-chce-sprzedac-Grenlandii.html>

¹⁰ <https://www.dw.com/pl/wyzwania-dla-arktyki-zmiany-klimatyczne-chiny-czy-rosja/a-54873403>

¹¹ <https://businessinsider.com.pl/finanse/trump-chce-kupic-grenlandie-oto-powody/pzfxl41>

¹² <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/trump-chce-kupic-grenlandie-dania-mowienie/>, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/alaska-ogromna-lodowka-sewarda/vmle0cx>

Chęć przejęcia wyspy wpisuje się w dwa szersze konteksty. Pierwszy to wyścig o złoża surowców naturalnych Arktyki, drugim jest zaś rywalizacja pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Chinami.

Bogate złoża Arktyki

Grenlandia posiada bogate złoża surowców naturalnych. **Na samej wyspie, jak i w całej Arktyce wokół bieguna północnego znajdują się ogromne złoża gazu ziemnego i ropy naftowej, a także diamentów, złota, uranu, rudy żelaza, ołowiu, cynku oraz pożądanych pierwiastków ziem rzadkich.** Należy jednak pamiętać, że obszar Arktyki i Grenlandii nadal nie jest należycie przebadany i zasoby mogą być znacznie większe, niż jest to obecnie szacowane, zwłaszcza jeśli chodzi o ropę naftową i gaz ziemny. Ogromna pokrywa lodowa, która, gdyby stopniała, podniosłaby średni poziom mórz o 7 metrów, do tej pory skutecznie uniemożliwiała wydobycie surowców.

Topnienie lodowców oraz rozwój technologii eksploatacji sprawiają, że wydobycie staje się powoli możliwe, jednak ekonomiści uważają, że jest ono na ten moment wciąż mało opłacalne. **Surowce nadal są trudno dostępne i wciąż brakuje odpowiednich technologii umożliwiających efektywne ich wydobycie.** Ponadto na Grenlandii brakuje kadr, które mogłyby pracować w zaawansowanym przemyśle wydobywczym, albowiem 54% mieszkańców wyspy ma wykształcenie podstawowe, a tylko 5% wyższe. Kolejnym powodem braków kadrowych jest struktura zatrudnienia, gdyż ponad 40% zatrudnionych pracuje w administracji¹³. Ponadto nie ma w tamtym rejonie świata wystarczającej infrastruktury logistycznej do wydobywania, magazynowania i dystrybucji surowców, ewentualna eksploatacja wymagałaby budowy całego zaplecza logistyczno-technologicznego. **Nie można pominąć faktu, że ropa czy gaz ziemny powoli tracą na znaczeniu na rzecz odnawialnych źródeł energii i energetyki jądrowej, co stawia pod znakiem zapytania opłacalność inwestycji w wydobycie tych surowców na omawianym obszarze¹⁴.**

¹³ <https://bank.stat.gl/pxweb/en/Greenland/?rxid=UDXISCPROB01-01-2021+13%3a54%3a46>

¹⁴ <https://www.dw.com/pl/wyzwania-dla-arktyki-zmiany-klimatyczne-chiny-czy-rosja/a-54873403>

Próby chińskiej ekspansji na Grenlandii

Chiny, które dysponują ok. 35% procentami znanych zasobów ziem rzadkich (skand, itr, lantan, cer, neodym, samar, gadolin, terb, dysproz, holm, erb, tul, iterb, lutet) wykorzystywanych w produkcji zaawansowanych technologii i nowoczesnego sprzętu elektronicznego, starają się dominować na rynku metali ziem rzadkich i utrzymywać w uzależnieniu jak największą liczbę podmiotów. **W roku 2010 Pekin pokazał, jak bardzo jest zdeterminowany, by utrzymać swoją pozycję światowego hegemonia ziem rzadkich, nakładając nieformalne embargo na dostawy tych surowców do Japonii**^{15,16}.

Agresywna polityka chińska sprawiła, że oczy całego świata zwróciły się w stronę Grenlandii, a właściwie jej surowców. Wizyty na wyspie złożyli m.in. Hillary Clinton (2011, jako sekretarz stanu USA) i Antonio Tajani (2012, komisarz UE ds. przemysłu). Tajani, w zamian za prawo do wydobycia surowców, miał zaoferować 35% dochodów z eksploatacji złóż¹⁷. Na reakcję Pekinu nie trzeba było długo czekać. Wedle informacji przekazanych przez Tajaniego w wywiadzie dla AFP ówczesny przewodniczący ChRL Hu Jintao złożył wizytę w Kopenhadze już dzień po wizycie komisarza¹⁸.

Grenlandzki rząd początkowo chciał przystać na chińskie propozycje. Zgodnie z uchwaloną w 2012 roku ustawą zagraniczny przedsiębiorca, inwestując na Grenlandii, mógł wypłacać wynagrodzenie zgodnie ze stawką, która obowiązuje w kraju jego pochodzenia. Ten wysoce prochiński gest spotkał się ze sprzeciwem rządu Danii, który zablokował ustawę. W 2013 roku lokalny parlament Grenlandii zniósł zakaz eksploatacji surowców na swoim terenie. Grenlandia nie chce sama wydobywać surowców, gdyż nie ma ku temu ani technologii, ani wykwalifikowanych pracowników. **Władze wyspy są jednak skłonne udostępnić innym swoje ziemie na wydobycie w zamian za zyski z eksploatacji, choć w tym momencie nie ma na to chętnych.**

Po tych burzliwych wydarzeniach wokół Grenlandii z lat 2010-2013 chińskie zaangażowanie w regionie osłabło. **Przede wszystkim o swojej obecności w Arktyce przypomniwała Rosja, w której interesie nie leży, aby pojawił się tam nowy gracz, zwłaszcza Chiny. Rosja remilitaryzuje daleką północ swojego kraju, czym wyraźnie daje sygnał, że nie będzie biernie przyglądać się poczynaniom jakiegokolwiek państwa w Arktyce.**

¹⁵ <https://www.parkiet.com/artykul/1318126.html>

¹⁶ <https://businessinsider.com.pl/finanse/trump-chce-kupic-grenlandie-oto-powody/pzfxl41>

¹⁷ ibidem

¹⁸ ibidem

Stany Zjednoczone, które chcą utrzymać swoją pozycję lidera nowych technologii oraz wiodącą pozycję swoich firm, są żywo zainteresowane kwestią Grenlandii oraz jej surowców. Gdyby USA udało się uzyskać dostęp do grenlandzkich złóż, zdobyłyby dodatkowy atut w wojnie handlowej z Chinami.

Nie do przeoczenia pozostaje fakt, że Grenlandia widzi w Chinach kartę przetargową w negocjach z rządem Danii nad dalszym poszerzaniem autonomii czy nawet uzyskaniem niepodległości. Jednakże oderwanie się od Danii oznaczać będzie dla wyspy utratę ogromnych subwencji od rządu duńskiego, które stanowią połowę (a czasem nawet 80%) rocznego budżetu wyspy, który pozwala zapewnić Grenlandczykom wysokiej jakości usługi i życie na „zachodnim poziomie”. **Kopenhaga *de facto* dopłaca do grenlandzkiego budżetu w zamian za pohamowanie tendencji niepodległościowych oraz za rynek zbytu dla swojego rolnictwa.** Subwencje wynoszą rocznie od 3,5 do 5,5 mld DKK, tj. od 2,08 do 3,27 mld PLN. Gospodarka wyspy jest mało produktywna i nie ma do zaoferowania praktycznie żadnych dóbr oprócz trudnodostępnych surowców i ryb. Zatem oderwanie się od Danii byłoby katastrofalne w skutkach. Grenlandia poszukuje zagranicznych inwestorów, którzy wypełniliby lukę w budżecie, jednakże bez radykalnych zmian społecznych i odejścia od modelu „życia na koszt innych” niepodległość wyspy jest mało prawdopodobna.

Brama do Arktyki

Ten, kto kontroluje Grenlandię, ma ułatwiony dostęp do Arktyki. Od 2014 roku duńskie MSZ walczy o uznanie na arenie międzynarodowej odkrycia duńskich naukowców, którzy na podstawie badań geologicznych dowiedli, iż Grenlandia ma naturalne połączenie grzbietem z podmorskim masywem górskim pod Oceanem Arktycznym w okolicach bieguna północnego, co powinno dać Danii szansę na rozszerzenie swojej wyłącznej strefy ekonomicznej. Zgodnie z Konwencją Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzoną w Montego Bay 10 grudnia 1982 roku, wyłączna strefa ekonomiczna państw na morzu rozciąga się do granicy szelfu kontynentalnego, czyli naturalnego przedłużenia terytorium państwa w morzu (co do zasady obszar do głębokości 200 m p.p.m.), aż do gwałtownego załamania w uskok kontynentalny, ale nie dalej niż 200 mil morskich (370,4 km) od linii podstawowej (w uproszczeniu od wybrzeża państwa¹⁹). Jednakże w przypadku występowania

¹⁹ Dokładny opis sposobu wyznaczania linii podstawowej można znaleźć w Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzonej w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r. <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/konwencja-narodow-zjednoczonych-o-prawie-morza-montego-bay-1982-12-10-16959103>

grzbietów podwodnych, które są „połączone z lądem” uznaje się, że są one naturalnymi składnikami obrzeża kontynentalnego i wchodzi w szelf kontynentalny, ale nie dalej niż 350 mil morskich, tj. 648,2 km od linii podstawowych. Oznacza to, że obszar, na którym Dania i Grenlandia miałyby wyłączne prawo do eksploatacji zasobów naturalnych, jest dłuższy o 150 mil morskich. Jednakże na tym obszarze Dania musi dzielić się wpływami z Kanadą, USA, Norwegią oraz Rosją, która już wcześniej wysuwała argument, że szelf kontynentalny prawdopodobnie sięga dalej niż 200 mil morskich i domagała się jego rozszerzenia. W chwili obecnej wyłączna strefa ekonomiczna oraz szelf kontynentalny wszystkich pięciu państw na obszarze Arktyki wynosi 200 mil morskich.

Podsumowanie

Kwestia rywalizacji mocarstw o wpływy w Arktyce oraz na Grenlandii będzie co jakiś czas poruszać opinię publiczną. Na razie nie wydaje się, aby którekolwiek z państw było na tyle silne, by jednoznacznie narzucić swoją wolę w rejonie Arktyki. Należy pamiętać, że na ten moment dla żadnego z nich eksploatacja surowców w Arktyce nie jest opłacalna. Dlatego z pewną ostrożnością można spodziewać się, iż aktywność największych graczy na geopolitycznej planszy będzie się ograniczać do działań propagandowych. Natomiast sama Grenlandia jeszcze przez wiele lat pozostanie uzależniona finansowo od duńskiej pomocy, co *de facto* przesądza o jej politycznej przynależności.

Źródła:

<http://web.archive.org/web/20130323061827/http://blogs.aljazeera.com:80/blog/europe/rising-suicide-rate-baffles-greenland>

<http://web.archive.org/web/20160812104540/http://www.rp.pl/artykul/224561-Grenlandczycy-proszli-do-urn.html>

<http://web.archive.org/web/20160812104540/http://www.rp.pl/artykul/224561-Grenlandczycy-proszli-do-urn.html>

<http://www.rulers.org/rulg2.html#greenland>

<https://bank.stat.gl/pxweb/en/Greenland>

https://bank.stat.gl/pxweb/en/Greenland/Greenland__UD__UD99__UD9940__UD994020/UDXISCPROB.PX?rxid=UDXISCPROB01-01-2021%2013:54:46

<https://bioguideretro.congress.gov/Home/MemberDetails?memIndex=S000261>

<https://biznesalert.pl/donald-trump-wizyta-dania-sprzedaz-grenlandii-bezpieczenstwo/>

<https://books.google.be/books?id=6suDDwAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>

<https://books.google.be/books?id=dzKr3mSKyIgC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>

<https://books.google.be/books?id=ImHGDwAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>

<https://books.google.be/books?id=n0gIBgAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>

https://books.google.be/books?id=Xa_Pq8X_MIsC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false

<https://books.google.be/books?id=Xs5wDwAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>

<https://books.google.fi/books?id=k9g5CgAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>

<https://books.google.fi/books?id=UiLFMfm1R9AC&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>

<https://businessinsider.com.pl/finanse/trump-chce-kupic-grenlandie-oto-powody/pzfxl41>

<https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/stare-amerykanske-bazy-na-grenlandii/4g3ex3z>

<https://cordis.europa.eu/article/id/28003-greenland-once-truly-green-scientists-reveal/pl>

<https://data.worldbank.org/country/greenland?view=chart>

<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/;4574167>

<https://forsal.pl/artykuly/1426293,msz-grenlandii-jestesmy-otwarci-na-biznes-ale-wyspa-nie-jest-na-sprzedaz.html>

<https://history.state.gov/departmenthistory/people/seward-william-henry>

<https://naalakkersuisut.gl/en/About-government-of-greenland/About-Greenland/Politics-in-Greenland>

<https://natmus.dk/organisation/forskning-samling-og-bevaring/nyere-tid-og-verdens-kulturer/etnografisk-samling/arktisk-forskning/prehistory-of-greenland/independence-ii/>

<https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/konwencja-narodow-zjednoczonych-o-prawie-morza-montego-bay-1982-12-10-16959103>

https://web.archive.org/web/20060910161513/http://news.nationalgeographic.com/news/2006/02/0216_060216_warming.html

https://web.archive.org/web/20131214222921/http://ocean.am.gdynia.pl/kmikp/grenl_11.html

<https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/alaska-ogromna-lodowka-sewarda/vmle0cx>

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gl.html>

<https://www.dw.com/pl/wyzwania-dla-arktyki-zmiany-klimatyczne-chiny-czy-rosja/a-54873403>

<https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/trump-chce-kupic-grenlandie-dania-mowi-nie/>

<https://www.forbes.pl/gospodarka/donald-trump-naprawde-chcial-kupic-grenlandie/y1bd56m>

<https://www.money.pl/gielda/rafalska-roczny-koszt-programu-500-wyniesie-po-jego-rozszerzeniu-ok-40-mld-zl-6353587337885825a.html>

<https://www.onet.pl/informacje/onetiwiadomosci/dunski-wywiad-wojskowy-ostrzega-rosjanie-coraz-blizej-naszyc-baz/yq7h6xc,79cfc278>

<https://www.parkiet.com/artykul/1318126.html>

<https://www.politico.eu/article/us-makes-greenland-return-after-trump-attempt-to-buy-it-us-consulate/>

<https://www.politico.eu/article/us-makes-greenland-return-after-trump-attempt-to-buy-it-us-consulate/>

<https://www.rp.pl/Prezydent--USA/190819600-Grenlandia-do-Trumpa-Nie-jestesmy-na-sprzedaz.html>

<https://www.rp.pl/Prezydent--USA/190829874-Trump-odwoluje-wizyte-bo-Dania-nie-chce-sprzedac-Grenlandii.html>

<https://www.rp.pl/Unia-Europejska/200139836-Brexit-Grenlandia-byla-pierwsza.html>
[youtube.com/watch?v=lanxdM4te04](https://www.youtube.com/watch?v=lanxdM4te04)

O AUTORZE

Emil Plewa. Student prawa, administracji oraz filozofii na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Dyrektor ds. Rozwoju Naukowego Europejskiego Stowarzyszenia Studentów Prawa ELSA Poznań. Aktywny członek Samorządu studenckiego i działacz społeczny m. in. w Ogólnopolskiej Federacji Młodych. Zainteresowania koncentruje wokół integracji europejskiej, w szczególności jej prawnych aspektów, a także wokół krajów Beneluksu oraz obszaru postradzieckiego.

JEŻELI DOCENIASZ NASZĄ PRACĘ, DOŁĄCZ DO GRONA NASZYCH DARCZYŃCÓW!

Z otrzymanych funduszy sfinansujemy powstanie kolejnych publikacji.

Możliwość wsparcia to bezpośrednia wpłata na konto Instytutu Nowej Europy: 95 2530 0008
2090 1053 7214 0001 tytułem: „darowizna na cele statutowe”.